TORTOLA

DOOR

W. R. MENKMAN.

De vestiging van blanken op de kleine Antillen kan beschouwd worden als vroeg in de 17e eeuw een aanvang genomen te hebben, dus ruim een eeuw na de ontdekking van Amerika.

Hebben de Spanjaarden groote voortvarendheid aan den dag gelegd, wat betreft de exploitatie en de kolonisering van het vasteland der nieuwe wereld en van de groote eilanden der Caraïbische Zee, voor de kleine interesseerden zij zich niet, dan alleen om er de inboorlingen vandaan te halen, als werkkrachten voor de meer belovende vestingen.

Nominaal tot het Spaansche overzeesche rijk behoorend, maar niet geoccupeerd, ontvolkt of niet bevolkt geweest zijnde, dan wel alleen af en toe door zeevarenden Indianen bezocht, konden die kleine eilanden vaak op vreedzame wijze in bezit genomen worden, door wie lust hadden er zich neer te zetten. Niet dat wie er zich vestigden van een rustig bestaan verzekerd waren echter: men stond steeds bloot aan aanvallen van de zijde der Spanjaarden uit de naburige kolonisatiecentra, of van de Indianen, hetzij medebewoners of kwalijk gezinde bezoekers van elders, terwijl ook de onderlinge verstandhouding der blanke nieuwkomers nog al eens te wenschen overliet.

Er is van de eerste geschiedenis der kolonisatie van de kleine Antillen, hoewel wij weten dat in de eerste tien jaren der zeventiende eeuw de Engelschen getracht hebben zich op St. Lucia en Grenada te vestigen, niet zoo veel bekend als men wel wenschen zou, vooral van de niet-systematische kolonisatie. Is zij, hoe ongeregeld en sporadisch dan ook, reeds in de 16e eeuw aangevangen? Ook vóór 1600 hebben aan Spanje vijandige naties de Caraïbische Zee bevaren, met oorlogs-, maar ook met handelsdoeleinden.

Een van Navarrete's documenten spreekt, heel vaag, over Engelschen, die als het ware in het kielzog van Columbus, de Costa

Firme bereikt zouden hebben ¹⁾. Irene A. Wright vond een Spaansche mededeeling aangaande een Engelsch schip in de Caraïbische Zee in 1527 (een der schepen van de expeditie van John Rut?) ²⁾. John Hawkins, de zoon van een Engelsch koopman die op Brazilië handelde, maakte in de jaren 1562 tot en met 1568 drie reizen naar de westkust van Afrika en van daar naar West Indie; men verkocht de in Afrika buitgemaakte negers en ook Engelsche koopwaar en laadde Westindische producten. In 1565 bezocht Hawkins Curaçao; op de Venezolaansche kust ontmoette hij een Fransch koopvaarder van Le Havre.

De Franschen waren zeer vroegtijdige bezoekers van West Indië, ook als vrijbuiters. Benzoni vertelt van een Fransch schip, dat voor Havana verscheen in 1536; Miss Wright alweder heeft in de Spaansche archieven een bericht uit Santo Domingo gevonden, volgens hetwelk de Franschen in 1528 voor het eerst in de Indias verschenen zouden zijn ³⁾. In 1570 werd uit Panamá geklaagd over den last welke men van de Fransche avonturiers ondervond ³⁾.

De Nederlanders kwamen, evenals in Afrika, achter Franschen en Engelschen aan; Miss Wright publiceerde een bericht betreffende drie schepen van Vlissingen (Watergeuzen?), bemand met Nederlanders, Basken en Engelschen, in de Mosquito-golf, welk bericht van wat na Juni 1569 moet dateeren ⁴⁾. Abraham Cabiliau bezocht in 1598 Trinidad en Margarita en ontmoette op de thuisreis een van Afrika komend schip van Raleigh, wiens eerder optreden in het gebied der Caraïbische Zee bekend is. Allicht was Cabiliau niet de eerste Nederlander die een handelsreis naar de Westindische eilanden maakte voor Nederlandsche rekening, maar van vroegere zoodanige reizen hebben wij geen berichten.

Wat later vinden wij dan weder een Engelschman, David Middleton, die in 1601 naar de West reisde en iets van onze tegenwoordige Benedenwindsche Eilanden te zien kreeg.

Al vroeg zien wij handel en kaapvaart samengaan, bij de Nederlandsche zeevaarders heel in het begin der 17e eeuw, zooals b.v. blijkt uit het verhaal der avonturen van Wemberich van Berchem ⁴⁾; ook in de door G. W. Kernkamp gepubliceerde correspondentie van Samuel Blommaert ¹⁾ vinden wij, wat later, po-

¹⁾ W.-I. G. XVIII, p. 261.

²⁾ Spanish Documents Hackluyt Soc. II, LXII.

³⁾ Documents Hackluyt Soc. LXXI.

⁴⁾ W.-I. G. XVIII p. 216

gingen vermeld om „eenen vetten Spagnaert” te verschalken, op reizen welke niet in de eerste plaats als kaapvaartexpedities ondernomen waren.

Waar dan nog bijkwam het inzamelen, op slecht bewaakt Spaansch gebied, vooral op de kleine Westindische eilanden, van natuurproducten (zout en verfhout) voor de Europeesche markt.

Het ligt voor de hand, dat op de niet door Spanjaarden bezette kleine Antillen de vestiging van tot andere naties behorende Europeanen aanvankelijk een bijkomstig gevolg was van de in het midden der 16e eeuw aangevangen vaart dier andere naties op de Caraibische Zee.

Schepelingen deserteerden en werden aan land gezet of leden schipbreuk; zij werden niet altijd door inboorlingen om hals gebracht en geraakten niet allen in Spaansche gevangenschap.

Toen Thomas Warner voor de eerste maal op St. Kitts aankwam (1623) vond hij daar een Franschman, onder de Indianen levende, die in zijn jeugd van een schip achtergebleven was ²⁾.

Zooals reeds op het einde der 16e eeuw kleine vestigingen in de Guiana's ontstonden, waar men menschen achterliet, om te zorgen, dat de schepen bij een volgend bezoek producten ter inlading gereed zouden vinden, zoo bleven, wat later, op de kleine Antillen wel schepelingen achter, om zout te verzamelen voor de volgende thuisreis.

In de aanvang der 17e eeuw werd verder de Caraibische Zee arbeidsveld van onafhankelijke vrijbuiters (Franschen, Engelschen, Nederlanders), die het contact met het moederland verloren hadden en hier en daar op de kleine eilanden meer of minder permanente vestigingen stichtten.

Opzettelijke en georganiseerde kolonisatie, van Europa uit, had eveneens in den aanvang der 17e eeuw plaats, door Franschen, Engelschen en Nederlanders en later ook door Scandinaviërs en Duitschers. De kleine, niet door de Spanjaarden bezette Westindische eilanden waren evenzeer als, of nog beter dan de Guiana's, geschikt om op de Europeesche markt begeerde producten (vooral tabak) te verkrijgen, zonder van ruilhandel met de inboorlingen afhankelijk te zijn. Te dien einde werden van de schepen personen achtergelaten, zeelieden of— liever nog —

¹⁾ Bijdr. en Meded. Hist. Gen. XXIX.

²⁾ Relation of the first settlement of St. Christophers and Nevis, by John Hilton. Egerton M. S. S. 2395 in the Br. Museum.

speciaal met dit doel uit het moederland medegebrachte kolonisten, die voorzien werden van provisiën, verdedigingsmiddelen en gereedschappen en wier taak het was de retourladingen te produceeren voor toekomstige reizen.

De arbeid werd verricht met behulp van Indiaansche werkrachten; bij de Fransen en de Engelschen echter ontstond ook het stelsel van onvrije blanke dienaren. De onder persoonlijk dienstverband werkende Europeanen ondervonden niet altijd een behoorlijke behandeling; Exquemelin¹⁾ en Reyning²⁾ wisten er van mee te praten, wat het nog in het midden der 17e eeuw betekende, als blanke dienaren in de Fransche Westindische vestigingen te leven en de gouverneur der Engelsche Leeward islands ontving nog in 1686 instructie uit het moederland, om maatregelen te nemen tegen „inhuman severity to Christian servants³⁾”. De energieksten onder deze blanke slaven echter konden betrekkelijk gemakkelijk de vrijheid herkrijgen, door naar elders te deserteeren, of zich bij de zeeschuimers aan te sluiten.

Men leefde in een mild klimaat, de behoeften waren gering en gemakkelijk te bevredigen. De zee leverde visch en schildpadden en door wat tabak te verbouwen kon men zich het ruilmiddel verschaffen om benodigdheden te koopen uit de ladingen der talrijke schepen van verschillende nationaliteiten; op de groote Spaansche eilanden waren uitgestrekte, nagenoeg niet bewoonde gebieden, waar op verwilderde runderen en varkens jacht gemaakt kon worden.

Zien wij, naast de Spaansche kolonisatie in de Caraibische Zee, een min of meer regelmatige, georganiseerde Engelsche, Fransche, Nederlandsche, Scandinavische, Duitsche ontstaan, een kolonisatie welke gaandeweg een kapitalistisch karakter verkreeg, gericht op suikerproductie, met negerslaven als werkrachten, dan wel op koophandel, toch behield bovendien het Westindische zeegebied gedurende de geheele 17e eeuw een niet bodemvaste, van eiland tot eiland trekkende, of vagebondeerende Europeesche bevolking.

In kleinere of grootere groepen zette men zich ergens neer, maar werd door de Spanjaarden verjaagd, of had te veel overlast van de Indianen, dan wel men kreeg onderling oneenigheid, of de natuurlijke gesteldheid der vestigingsplaats viel tegen.

¹⁾ De Americaansche Zee-roovers.

²⁾ Dr. David van der Sterre. Zeer aenmerkelijke reysen.

³⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. 1685-1688 No. 1020.

Men trok dus elders heen, of sloot zich aan bij flibustiers of boekaniers, welke beide laatste groepen omgekeerd ook wel de stationnaire kolonisatie versterkten.

Het is vooral deze onrustige, vlottende blanke bevolking van het gebied der Caraïbische Zee, die in de aanvangsgeschiedenis van verschillende kleine Antillen een rol gespeeld heeft.

De Nederlanders hebben een belangrijk aandeel gehad in de ontwikkeling van tropisch Amerika, niet alleen van het Zuidelijke continent, maar ook van de Antillen, de groote zoowel als de kleine, de Spaansche zoowel als de Fransche en de Engelsche; voornamelijk echter zijdelings, als koopvaarders, slavenhalers, financiers, veel minder als kolonisten, althans op de eilanden.

Toch hebben vroeger nog andere (kleine) Antillen onder directen Nederlandschen invloed gestaan, dan onze tegenwoordige Nederlandsche Boven- en Benedenwindsche eilanden.

De Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië vertelt ons iets van de Nederlandsche geschiedenis van Tabago, niet echter van die van Tortola. Eenige bijzonderheden aangaande laatstgenoemd eiland, als voormalig Nederlandsch gebied, vindt men in de Geschiedkundige Atlas van Nederland, West-Indië (bladz. 61, 66, 67.)¹⁾

Tortola is het grootste der tegenwoordige British Virgins, een dertigtal, met een gezamenlijke bevolking van 5000/6000 zielen; de Britsche groep vormt een der vijf presidencies van het gouvernement der Leeward Islands en wordt bestuurd door een commissioner, die gevestigd is te Roadtown ($\pm$ 500 inwoners) op Tortola.

De geheele archipel der Maagdeneilanden werd op Columbus' tweede reis ontdekt; de Spanjaarden telden er meer dan veertig, waarvan de admiraal het grootste Santa Ursula noemde en den overigen den verzamelnaam Once mil Virgenes gaf. Santa Ursula zal wel het tegenwoordige Tortola zijn; St. Thomas, St. Croix, St. John en nog wat kleinere eilandjes behooren, zooals bekend is, tegenwoordig aan de Vereenigde Staten.

Volgens verschillende handboeken zou Tortola omstreeks 1648 door Nederlandsche vrijbuiters bezet zijn geworden; eenige nadere documentatie heb ik dienaangaande echter tot nu toe niet gevonden. Wel vertelt Du Tertre²⁾, die van „l'isle des Vier-

¹⁾ Zie ook de W.-I. Gids XVII, 105.

²⁾ Histoire générale des Antilles habitées par les François I 1667.

ges" en van „la grande Vierge" spreekt, iets uit dien tijd dat wel op Tortola betrekking hebben zal, maar waarbij geen Hollanders ter sprake komen.

In September 1647, zegt de révérend Père, nadat op Saint Christophe wanordelijkheden plaats gehad hadden, besloten een zestigtal Franschen van daar, om erger te voorkomen, naar elders uit te wijken. Het eiland hunner toevlucht, dicht bij Porto Rico, moet Tortola geweest zijn; de Franschen vonden hier de lijken van Engelschen (mannen en vrouwen), dus blijkbaar was men even te voren door de Spanjaarden overvallen.

Ook de Franschen werden spoedig door Spanjaarden van Porto Rico verdreven; de overlevenden wisten in twee groepen te ontkomen. Een dezer groepen kwam op St. Thomas terecht, na even op Virgen Gorda vertoefd te hebben, waar men het graf aantrof van een vroegeren mede-kolonist op St. Kitts. Een typisch staaltje van het zwerversbestaan op de kleine Antillen, nog in het midden der 17e eeuw.

Volgens prof. Knappert ¹⁾ stond Lodewijk XIV in 1651 St. Martin, St. Christophe, St. Barthélémy, St. Croix en Tortola aan de Ridders van Malta af. L'abbé De Vertot ²⁾ spreekt van den verkoop van „St. Christophe & des petites isles voisines, comme „S. Barthelemi; S. Martin, Sainte Croix & quelques autres" in 1652; deze verkoop werd bevestigd door „des lettres patentes „du Roi Louis XIV, expédiées à Paris au mois de Mars 1653"

Wat het optreden der Engelschen op Tortola van vóór 1672 betreft, waarover ook hier en daar in de litteratuur gesproken wordt, dienaangaande zou de Calendar of State Papers gegevens moeten bevatten. In den index der editie 1574-1660 (Colonial series) komt echter de naam Tortola niet voor.

In het volgende deel (1661-1668, America and West Indies) vinden wij ten eerste twee brieven van den kolonel Theod. Carey, geschreven 23 Aug. 1665 ³⁾. Men is in April onder Edw. Morgan van Jamaica uitgezeild en heeft Statia veroverd (waarbij Morgan overleed ⁴⁾); thans wordt een aanslag op Tortola (waar een fort is) en op Curaçao voorbereid. In November van hetzelfde jaar echter schrijft Carey van Jamaica, dat de verdere plannen tegen de Hollandsche eilanden (Tortola en Curaçao) opgegeven zijn. In een brief van William Lord Willoughby (gouverneur van Bar-

¹⁾ Geschiedenis van de Ned. Bovenw. eilanden in de 18e eeuw.

²⁾ Histoire des Chevaliers de Malthe. Tome V. 1761.

³⁾ Nos 1042 en 1043.

⁴⁾ Zie de W.-I. Gids XVII, 94.

bados) van 1668 ¹⁾ wordt gesproken van zeker eiland, Tortola genaamd, waar „under the Dutch” 80 Ieren, Engelschen en Welshmen wonen, „who only want means to come off”.

Dat Sir Wm Stapleton, de gouverneur der Engelsche Leeward Islands, in 1672 Tortola, tezamen met Sint Eustatius en Saba, zonder veel moeite kon veroveren, is voldoende bekend ²⁾, als ook dat Sint Eustatius in 1674 nog in Engelsche, Sint Maarten in 1678 nog in Fransche handen was.

Op 6 April 1682 schreef Stapleton, van Nevis, dat hij, ingevolge zijn instructies, Sint Eustatius en Saba aan de Hollanders teruggegeven had, maar Tortola niet, omdat hij aangaande laatstgenoemd eiland geen orders had ³⁾. In 1683 stond Tortola onder een Engelschen deputy governor, Th. Bisse, of Biss ⁴⁾.

Spoedig daarna werden Hollandsche aanspraken op Tortola kenbaar gemaakt; blijkbaar door tusschenkomst van Jan Donker, den gewezen directeur van Curaçao, wendden belanghebbenden zich tot Stapleton, die echter eigener autoriteit geen beslissing nemen kon, zooals hij 2 Februari 1684 schreef ⁵⁾. Den Hollandschen reclamant noemt de Engelsche gouverneur Mijnheer Huntons. Ook in Engeland werden in Februari en Maart 1684 ⁶⁾ stappen gedaan, door den Nederlandschen gezant, ten behoeve der Nederlandsche belanghebbenden; deze laatsten heetten nu in de stukken de weduwe van W. Hunthum en compagnons. Beweerd werd, dat men indertijd Tortola onder de bescherming van Sir Wm. Stapleton gesteld had.

Intusschen was op Tortola onder Engelsch bewind de veiligheid ook niet groot. In Maart 1684 kon de deputy governor niet beletten, dat een Engelsche „sloop” op de reede door een zeeroover vermeesterd werd, een andere „sloop” was in het laatst van het vorige jaar tusschen Tortola en St. John buitgemaakt ⁷⁾.

In zijn brief van 28 October 1684 wees Stapleton er op, naar aanleiding van een passage in zijn laatste instructie, dat Tortola een bewoond eiland was, hetwelk, hij als gouverneur der Leeward

¹⁾ No. 1788.

²⁾ J. H. J. Hamelberg. De Nederl. op de W. I. eilanden. St. Eustatius, St. Martin, Saba.

³⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. 1681–1685 No. 460.

⁴⁾ *ibid.* No. 1405.

⁵⁾ *ibid.* No. 1527.

⁶⁾ *ibid.* Nos. 1545, 1593, 1615.

⁷⁾ *ibid.* Nos 1642, 2081.

islands, in 's Konings naam bestuurde, evenals eenige andere der Virgins ¹⁾).

Op 15 Februari 1685 klaagde deze gouverneur, in een brief van Antigua, dat de Spanjaarden er op uit waren, zich op Tortola van schepen en slaven meester te maken ²⁾; capt. Thomas Biss was nog steeds deputy governor op laatstgenoemd eiland ³⁾.

De Nederlandsche ambassadeur herinnerde op 1 Mei 1686 nog eens aan de Tortola-affaire. Stapleton was inmiddels gerepatriëerd en de gelegenheid was dus gunstig om haar tot een definitief einde te brengen; laatstgenoemde echter bevond zich vooralsnog, tot herstel van gezondheid, in een Fransche badplaats ⁴⁾.

Intusschen was op Tortola de toestand er niet beter op geworden. In April 1686, terwijl Biss afwezig was en zijn zoon hem verving, kwam er weder eens een Spaansch schip; vijftig man gingen aan land, plunderden en haalden de slaven weg, terwijl een ter reede liggende „sloop” geplunderd en de kapitein gevangen genomen werd. Men mishandelde Biss Jr. en zou het voornemen gehad hebben alle Engelsche en Hollandsche kolonisten te vermoorden, wat niet gebeurd schijnt te zijn. De plundersaars werden n. b. aangevoerd door een Engelschman, een gewezen scheepsdokter ⁵⁾.

De plaatsvervanger van Stapleton op de Leeward islands had blijkbaar van de aanwezigheid der vrijbuiters gehoord en stuurde een oorlogsvaartuig op hen af. Op St. Eustatius aangekomen, vernam de commandant van dit schip dat de zeeroover naar Tortola gestevend was, op welk eiland men arriveerde nadat de plundering plaats gehad had en de vogel gevlogen was. Onder het voorwendsel drinkwater te willen laden, liep het oorlogsschip op Porto Rico aan, waar men beleefd ontvangen werd, maar de autoriteiten beweerden van niets te weten; de Spaansche gouverneur was gaarne bereid de zeeroovers op te laten hangen, wanneer men ze hem in handen kon spelen. Ten slotte vertrouwden de Spanjaarden de Engelschen ook niet ten volle, althans men vroeg inzage der commissies en viel den luitenant lastig, die met een boot aan wal gegaan was ⁶⁾.

Biss Sr. schijnt aan boord van het Engelsche oorlogsschip geweest te zijn en satisfactie van den gouverneur van Porto Rico

¹⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. No. 1909.

²⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. 1685-1688 No. 17.

³⁾ *ibid.* No. 520.

⁴⁾ *ibid.* Nos. 649, 655.

⁵⁾ *ibid.* Nos. 673, 678.

⁶⁾ *ibid.* 1688. No. 678.

gevraagd te hebben ¹⁾; hij vroeg ook schadevergoeding aan zijn regeering ²⁾. De commandant van het oorlogsschip verklaarde dat hij twee „gentlemen” op Porto Rico aan land had laten gaan, om met den gouverneur te confereeren ³⁾ en er worden drie verklaringen genoemd van particulieren aangaande het gebeurde op het Spaansche eiland ⁴⁾.

Twee dezer declaranten waren Hollanders, t. w. Daniël Mooy en Adriaan Sorgeloos; wellicht kolonisten van Tortola. De naam Mooy komt later nog in de Curaçaosche geschiedenis voor, in de lijst n. 1. der aangeslagenen in de heffing van 150.000 stukken van acht, welke opgebracht moesten worden na de brandschatting van Cassart in 1713 (weduwe van Pieter Mooy Ps. 360) ⁵⁾.

De plundersaars van Tortola heeft men niet in handen gekregen, wel een Spaansch schip, op dezelfde expeditie genomen als zee-roover; in October 1686 werd op de Leeward islands een speciale procedure gevoerd tegen de bemanning van laatstbedoeld schip ⁶⁾, uitslag onbekend. Over en weer beschouwde en behandelde men elkander vaak als zeeroovers, doch niet altijd op dezelfde gronden.

Een rapport van Stapleton dd. 25 Juli 1686 ⁷⁾ gaf bescheid op de nota's van den Hollandschen ambassadeur in zake de aanspraken op Tortola. In 1672 was dit eiland, tegelijk met St. Eustatius en Saba, in Engelsche handen overgegaan en na den vrede van Breda(?) hadden alle drie de eilanden direct aan de Republiek gerestitueerd behooren te worden; men had echter Stapleton voorloopig in het bezit dier eilanden gelaten, uit vrees ze anders weder aan de Franschen te zullen verliezen. Eerst in 1679 was teruggave geëischt, doch alleen voor zoover St. Eustatius en Saba, niet voor wat Tortola betrof.

Stapleton had de twee eerstgenoemde eilanden teruggegeven, nadat over het bewaarloon overeenstemming verkregen was, maar Tortola voor de Engelsche kroon behouden (zie hoger). Stapleton meende dat Holland ook voor het bewaren van Tortola iets zou moeten vergoeden.

Als belooning voor zijn goede zorgen betreffende St. Eustatius

¹⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. 1685-1688 No. 678. IX.

²⁾ *ibid.* No. 673.

³⁾ *ibid.* No. 678. V.

⁴⁾ *ibid.* No. 678, XI, XII, XIII.

⁵⁾ Hamelberg, Curaçao, Aruba, Bonaire, documenten 121.

⁶⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. 1685-1688 No. 913.

⁷⁾ *ibid.* No. 789.

en Saba had Stapleton honderd pond sterling en vijftig geweren ontvangen ¹⁾).

Op 7 Augustus 1686 kwam onze ambassadeur op de kwestie der restitutie van Tortola terug; Sir William Stapleton was inmiddels overleden. De Koning bewilligde het verzoek en de gouverneur der Leeward islands kreeg zijn instructies ²⁾).

Twee jaar later echter was er nog iets geschied; wij lezen in een brief, gedateerd Nevis 20 Februari 1688, dat de bewoners van Anguilla en Tortola verlof verzoeken om naar Crab island te verhuizen. Tortola kan ieder oogenblik in Nederlandsche handen overgaan en de kolonisten aldaar willen dus niets nieuws ondernemen ³⁾). Op 6 Juli 1688 werd besloten het verzoek om te mogen verhuizen in te willigen ⁴⁾).

Er trad nu een langdurige rustperiode in, totdat de Keurvorst van Brandenburg zich met het geval ging bemoeien. De Brandenburgsche compagnie, ook wel de Comp. van Emden genaamd, had wel een vestiging op de westkust van Afrika, doch was in West Indië afhankelijk van de gastvrijheid van twee harer concurrenten, t. w. de Hollandsche compagnie (St. Eustatius) en de Deensche (St. Thomas). De Brandenburgsche onderneming was tot op zekere hoogte ook een Nederlandsche concurrente van het monopolie der W.-I. Comp. ⁵⁾). Een eigen Brandenburgsch station in de Caraibische Zee zou een groot voordeel zijn en het oog viel op Tortola, met haar zeer bruikbare reede; verbinding werd gezocht met de Nederlandsche „eigenaars”.

In November 1696 wendde de Brandenburgsche gezant bij het Engelsche Hof zich tot den Koning, ten einde te verkrijgen dat Engeland zich zou terugtrekken van het eiland, dat thans en de Engelsche stukken Nieu- Ter- Tholen heette. Het zou het laatst eigendom geweest zijn van de erfgenamen van William Huntum, die het in 1663 verkregen zou hebben van Abraham en Peter Adriansen. Spoedig na den dood van Huntum zou Tortola, wegens den Nederlandsch-Franschen oorlog, onder de protectie van gouverneur Stapleton gesteld zijn; in 1684 en 1686 was door den Nederlandschen gezant bij den Engelschen Koning op restitutie aangedrongen, maar door de revolutie van 1688 en den oorlogstoestand, was de zaak in het vergeetboek geraakt. In-

¹⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. 1681-1685 No. 80.

²⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. 1685-1688. Nos. 813, 830, 1020.

³⁾ *ibid.* No. 1639 p. 506.

⁴⁾ *ibid.* No. 1819.

⁵⁾ Zie W. Westergaard. *The Danish West Indies.*

tusschen was het eiland in 1695 in eigendom overgegaan aan een Rotterdamsch koopman, met een Engelschen naam, Joseph Shephard, die zekeren Peter Vanbell (Van Belle) gemachtigd had het voor hem in bezit te nemen. De waarde van Tortola was gering — er was bij de laatste transactie L 400.— — voor betaald — en er woonden slechts vier of vijf families ¹⁾.

In hun advies aan den Koning namen ook de Lords of Trade and Plantations het standpunt in, dat Tortola in 1672 voor Engeland veroverd was en deden zij uitkomen, dat „Nieu Tortolen” beter ongekoloniseerd bleef, omdat het bijzonder gunstig lag voor den ruilhandel op de Engelsche West Indiën, in strijd met de Navigation Acts. Men achtte het evenwel gewenscht, den gouverneur der Leeward islands, Christopher Codrington, om advies te vragen; reeds bij voorbaat wees men er hem op, dat het schadelijk voor de belangen der door hem bestuurde eilanden zijn zou, wanneer „New Tertholen” in vreemde handen zou komen ²⁾.

Codrington beloofde de zaak, welke voor hem nieuw was, te onderzoeken ³⁾ en rapporteerde 27 September 1697 ⁴⁾. Het had moeite gekost aangaande „New Thurtoloe” nog iets te weten te komen; van Stapleton's raadsleden was er geen meer over en de familie Biss woonde niet meer op Tortola. Ten minste twaalf jaar geleden hadden Spanjaarden van het naburige Spanish Town (Virgen Gorda) het eiland afgeloopen en de kolonisten waren daarna, met hun slaven, naar Nevis en St. Kitts verhuisd. Crab island (hoewel het allerlei voordeelen aanbood) had blijkbaar geen veilige wijkplaats opgeleverd, want Codrington schreef dat in 1687/88 nog $\pm$ 60 kolonisten door de Spanjaarden van daar verjaagd waren.

Op Tortola, rapporteerde Codrington, leefde nu nog maar één echtpaar (Eng. naam), dat zich geneerde met vischvangst, vee-teelt en wat katoencultuur. Wel 800 à 1000 menschen echter zouden er volgens den gouverneur een bestaan kunnen vinden, want voor de teelt van katoen, indigo en suiker was de bodem geschikt. Ook groeiden er pokhout, ceder- en ander bouwhout en waren er kalk- en andere steensoorten te vinden. Drinkwater ontbrak, maar daarin kon door den bouw van regenbakken voorzien worden.

De Brandenburgers mochten volgens Codrington het eiland

¹⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. 1696–1697 Nos. 382, 395.

²⁾ ibid. No. 451, p. 241, Nos. 490, 596, 603, 613, 722.

³⁾ ibid. No. 1148.

⁴⁾ ibid. No. 1347.

zeker niet in hun bezit krijgen; zij zouden kolonisten van elders aanmoedigen er zich neer te zetten, wat hun zeker gelukken zou en, door slaven te leveren en crediet te verleen, veel product verkrijgen. Goede slaven werden door de Brandenburgsche compagnie 30% goedkoper geleverd dan waarvoor men ze bij de Engelsche Guinea Compagnie (Royal African Comp.) koopen kon, welke laatste bovendien te weinig negers aanvoerde en voor de kolonisten op de kleine Engelsche eilanden te hooge prijzen rekende.

Om een voorbeeld te geven van de resultaten der Brandenburgsche handelstactiek, vertelde C. dat in Februari 1690 het eiland Spanish Town (Virgen Gorda) bewoond was door 14 mannen, enkele vrouwen en 3 negers; men verbouwde katoen en verkocht die op St. Thomas. Dank zij het crediet der Brandenburgers van St. Thomas echter, telde het eiland op het einde van het vorige jaar (dus 1696) 50 weerbare mannen en 70 à 80 negers; voor de katoen maakte men zeer goede prijzen. De Brandenburgsche factor op St. Thomas was een Mr. Vanbell (Van Belle).

Codrington's advies was dus — conform de opvatting in het moederland — afwijzend en dat op utiliteitsgronden; de rechtskwestie was niet ter sprake gekomen.

Zooals te verwachten was, liet de Brandenburgsche gezant zich niet direct afschepen; hij voerde aan, dat de weduwe en de erfgenamen van William Hontham wettige eigenaars geweest waren en dat zelfs de naam van het eiland een Nederlandsche was, immers Tertholen was een stad in Zeeland ¹⁾.

Wat dit laatste punt betreft, valt op te merken, dat *tórtola* een Spaansch woord is, dat *tortelduif* beteekent en dat deze naam *Tórtola* ook hier en daar in Spanje en in Spaansch Amerika als plaatsnaam voorkomt ²⁾. De Amerikaansche beschrijvers der Maagdeneilanden ³⁾ zeggen dat de oorsprong van den naam *Tortola* onbekend is, maar wel van de eerste Spaansche ontdekkers afkomstig zijn zal, omdat *Tortola* beteekent „turtle dove”. Een Nederlandsche naam intusschen zou ook wel aannemelijk zijn; St. Eustatius heette aanvankelijk ook wel Nieuw Duinkerken ⁴⁾ en Tobago werd door de onzen Nieuw Walcheren gedoopt. Van de tegenwoordige British Virgins heet er één Jost Vandycke;

¹⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. 1697-1698 No. 613 I.

²⁾ Enc. universal ilustrada Europeo-Americana.

³⁾ Th. de Booy and John T. Farris. The Virgin islands, our new possessions and the British islands.

⁴⁾ Hamelberg, documenten bovenw. eil. No. 40.

de oorsprong van dezen naam is mij niet bekend. Alleen voer er in het begin van 1638, volgens het verslag eener zitting in Warwick House, een scheepskapitein, die den naam Vandyke droeg, van Engeland naar de Bahama's uit ¹⁾.

Jan (Geleyn?) van Stapels intusschen rapporteerde in 1631, dat men een der eilandjes van den Bahama-archipel Duiveneiland genoemd had, wegens de vele vogels van dien naam, welke men er aangetroffen had. ²⁾ Waarom zou dus ook Tortola niet naar de duiven genoemd kunnen zijn? In De Laet's Ierlyck Verhael vinden wij ook herhaaldelijk melding gemaakt van het voorkomen van duiven en tortelduiven op de eilanden in andere deelen der Caraibische Zee.

Aangaande de memorie van den Keurvorstelijken gezant diende de Council of Trade and Plantations den Koning van advies. De Lords waren begonnen met op te merken, dat Tortola indertijd (1627) begrepen geweest was in het patent van den Hertog van Carlisle, toegevende evenwel dat een feitelijke Engelsche occupatie niet bewezen worden kon. De Council herhaalde 9 Juli 1698 nog eens, dat Z. M. evengoed op dit als op andere Caraibische eilanden recht had, maar erkende, dat tijdens de revolutionnaire periode in Engeland niet voorkomen had kunnen worden, dat enkele minder belangrijke eilanden door vreemdelingen bezet geworden waren en dat met name Tortola in Hollandsche handen geweest was, totdat Stapleton dit eiland in 1672 veroverde. Van in bewaring geven was volgens de Lords geen sprake geweest en het had heel lang geduurd, voordat de Republiek Tortola opgeëischt had ³⁾.

De Afrikaansche compagnie van Emden, zoo luidde het advies verder, die de protectie van den Keurvorst genoot, had met de Denen op St. Thomas getwist en was nu in onderhandeling getreden met een Rotterdamsch koopman, om den eigendom te verkrijgen over Tortola, weinig meer dan een rots, ten einde aldaar Europeesche waren te verkoopen en Westindische producten in te koopen, met andere woorden van een eigen station uit haar zaken voort te zetten, welke eigenlijk neerkwamen op ontduiking van Zr. Ms. customs.

De Council had er geen bezwaar tegen, wanneer de Koning het wenschelijk achtte, dat Tortola aan de Hollanders terugge-

¹⁾ Cal. of St. P. Col. series 1874-1660 p. 263.

²⁾ De Laet. Ierlyck Verhael p. 265, bewerking Naber III p. 54, Linschoten Ver. XXVII.

³⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. 1697-1698. No. 653.

geven werd, of desnoods aan den Keurvorst werd afgestaan, maar de gouverneurs in West Indië zouden strikte bevelen moeten ontvangen, om tegen het sluikhandelplan, dat blijkbaar gevormd werd, stelling te nemen ¹⁾.

En dan komt er, althans tot en met 1700, in den Calendar of State Papers niets meer aangaande Tortola voor; wij mogen aannemen, dat Brandenburg evenmin meer pogingen heeft aangewend als de Republiek, om het eiland in bezit te krijgen. Volgens Westergaard was de Emdensche Compagnie in 1717 praktisch niet meer in functie.

Mr. H. C. Hazewinkel was zoo vriendelijk voor mij te onderzoeken, of de Tortolatransacties sporen nagelaten hebben in de Rotterdamsche archieven, doch vond niets aangaande den eigendomsoverdracht. Hontham echter behoeft niet te Rotterdam gevestigd geweest te zijn.

Aangaande Shepheard was wel iets te vinden, doch alleen dat hij in 1703 nog relaties had met de Emdensche Compagnie; hij overleed in 1708.

P. van Belle, eerder bekend als factor van het slavenasiento op Curaçao en als teleurgesteld candidaat voor de opvolging van Balthasar Coymans ²⁾, werd later factor voor de Brandenburgsche Compagnie op St. Thomas. Westergaard vertelt hoe hij in 1698 een poging aanwendde om van daar, onder Deensche vlag, slaven te exporteeren naar St. Kitts, waarvoor echter door den collector of the customs op Nevis en stokje gestoken werd; protest in Engeland mocht niet baten, omdat men daar te goed wist wie Van Belle was.

Erger nog was, dat P. v. B. betrokken zou geweest zijn bij den verkoop, op St. Thomas, van gestolen goederen, in 1699 aldaar aangevoerd als buit van den bekenden piraat Capt. Kidd. Als mededeelhebbers in deze onfrissche transactie noemt Westergaard, behalve eenige inwoners van Barbados, de Becks en zekeeren Moyart op Curacao. De erfgenamen der wed. Mojaart, als mede een Pieter Mojaard, komen bij Hamelberg ³⁾ voor, in de taxatie van 1713, na de brandschatting van Cassard.

Van Belle, die intusschen reeds een man op jaren geworden moet zijn, komt bij Westergaard nog omstreeks 1701 voor, toen hij, tezamen met den Deenschen gouverneur, op St. Thomas een lading slaven kocht van een Zeeuwsch schip.

¹⁾ Cal. of St. P. Am. & W. I. 1697-1698. Nos. 613, 613 I, 653.

²⁾ W.-I. G. XVII p. 17 e, v.

³⁾ Ned. op de W. I. eil., Curaçao, Aruba en Bonaire. Documenten.

De slavenhandel was destijds van enorme beteekenis en Nederland speelde daarin niet alleen direct, maar ook indirect, een belangrijke, feitelijk de belangrijkste rol.

In 1705 sloten de Engelsche Royal African en de Fransche Sénégal compagnie een tractaat van vrede en vriendschap ¹⁾; men zou elkanders rechten eerbiedigen en neming van een schip der eene partij, door oorlogsschepen, kapers of roovers van de nationaliteit der andere partij, zou niet beschouwd worden als een inbreuk op de overeenkomst. Wegens den politieken toestand kon het verdrag niet direct door de beide compagnieën geratificeerd worden en het bleef voorloopig gedeponneerd bij Andr. Laporte te Leiden.

Het zal wel niet al te onvoorzichtig zijn in dezen Laporte den directeur van dien naam der Brandenburgsche Compagnie te zien, die volgens Westergaard in 1686 naar de West ging en in 1692 of 1693 nog op St. Thomas in functie was. En de Brandenburgsche Compagnie was, evenals de Deensche, voor een goed deel een Hollandsche onderneming.

Was het eigenlijk niet een kleine wereld, die XVIIe eeuwse Westindische zakenwereld?

Amsterdam Juli 1937.

¹⁾ Davenant, Works. V. 195.